

Kalevalan kosmogonia

Alkuperäisessä suomalaisessa kirjallisuudessa ei liene toista teosta, jonka tutkimuksen keskeisimmät probleemit olisivat niin monien erikseen avattavien ovien takana kuin Elias Lönnrotin »Kalevalan» toisen painoksen. Toista sataa vuotta on tuon teoksen ilmestymisestä jo kulunut, ja kuitenkin on tällä hetkellä sanottava, että sen synnyn tärkeimpien ongelmien perusteellinen käsittely on vasta nyt käsillä. Tämä ensi kuulemalta ehkä yllättävältä tuntuva tosiasia osoittautuu kuitenkin lähemmin tarkasteltaessa varsin luonnolliseksi. »Kalevalan» kansarunoaineisto on niin laaja — Lönnrotin tuntema varhemmin painettu suppeahko aineisto mukaanluettuna yli neljännesmiljoona säettä —, että tutkimustyön suorittaminen vaikealukuisen arkistoaineoksen varassa tuntuu ylittävän yksityisen tutkijan suorituskyvyn rajat. Tähän tulevat lisäksi pitkäaikaisen luomistyön monet eri vaiheet, jotka kaikki vaativat omat spesiaalitutkimuksensa. Vasta Elias Lönnrotin sekä muiden vuosisadantakaisten kansanrunoudenkerääjien muistiinpanojen suuritoinen selvittäminen ja julkaiseminen sekä »Kalevalan» toista painosta edeltäneiden luonnosten ja runoelmien erikoistutkimukset ovat vähitellen tehneet mahdolliseksi päästä käsiksi kirjallisuudenhistorian näkökulmasta katsottuna merkittävimpiin kysymyksiin.

»Kalevalaa» on totuttu luonnehtimaan »kokoonpanoksi» sen periaatteessa yksinkertaiselta ja mekaaniselta näyttävän menettelytavan johdosta, mikä Lönnrotin luomistyössä on näkyvimpanä ja helpoimmin todettavana puolena. Vaikka luomistyön monivaiheisuus ja aineiden runsaus tunnetaan — tai kenties juuri siitä syystä —, ensisijaisena tutkimustehtävänä on yleensä pidetty »kokoonpanon» selvittämistä, so. runoelman säkeiden ja sitä pienempienkin yksityisosasten tarkkojen ja oikeiden vastineiden osoittamista kansanrunolähteistä. Sen jälkeen kun näin on tapahtunut, »Kalevala» voitaisiin käsittää selvillesaatujen yksityisosien summaksi ja sen syntyongelma olennaisesti selvitettyksi. Kieltämättä tällä käsityksellä, joka on hallitsevana varhaisemmassa tutkimuksessa, on oma oikeutuksensa, eikä »kokoonpanon» tutkimuksen perustavaa merkitystä voitane milloinkaan kiistää, mutta kirjallishistoriallisen tutkimuksen kannalta sitä ei voida pitää riittävänä. Jos »Kalevalaa» pidetään runoutena, silloin se on Lönnrotin luovan runoilijamielikuvituksen tuote. Tutkimuksen keskeisenä tehtävänä näyttäisi tällöin olevan koettaa objektiivisesti kuvata sitä uutta ja erikoista Lönnrotin persoonasta lähtöisin olevaa, mikä »Kalevalassa» on toisenlaista kuin sen kansanrunoaineiksissa ja muussa kirjallisuudessa. Ryhdyttäessä tästä näkökulmasta tarkastelemaan runoelmaa on aluksi kiinnitettävä huomiota seuraaviin neljään perustavaan näkökohtaan.

Luovaksi runoilijaksi käsitettynä Elias Lönnrotia ei voida pitää särkyneen ruukun korjaajana, so. ennen olleen suuren kokonaisuuden rekonstruoijana. Hän ei ole harhaanjoutunut tiedemies, jolle olisi tapahtunut kulttuurielämämme kannalta vahingollinen, myöhemmin selvinnyt suuri erehdys. Taiteen näkökulmasta rekonstruointikysymys saa toisen sisällön. Elias Lönnrotia voidaan pitää antikisoivana ja arkaisoivana runoilijana, joka on valinnut omaksi varhemmin meillä tuntemattomaksi tyylikeinokseen erikoislaatuisen muinaisen kokoonpanijarunoilijan osan. Se seikka, että Lönnrot on tässä tietoisesti pitänyt esikuvinaan niitä muinaisen Kreikan taiteilijapersoonallisuuksia, jotka hänen käsityksensä mukaan olivat pari vuosituhatta varhaisemmin »kokoonpannen» kirjoittaneet »Iliadin» ja »Odysseian», ei tee »Kalevalaa» jäljitelmäksi. Kysymys on keskeisestä inspiraatiotekijästä ja tyylikeinosta, jonka välitön vaikutus rajoittuu motivaation ja tekotavan piiriin. »Kalevalan» luomistyössä Lönnrot on eläytynyt muinaisen kokoonpanijarunoilijan osaan, ja tämä eläytyminen on ollut niin syvällinen ja voimakas, että hän luonnehtii kirjoittamansa runoelman ja sen esiasteiden eri osia jopa muinaisaikoina syntyneiksi tai kaukaisilta menneiltä ajoilta säilyneiksi.

Kansanrunomuistiinpanot ovat aines, josta runoelma on syntynyt. »Kalevalan» kannalta eivät ole ensi sijassa merkittäviä ne yhtäläisyydet, joita »kokoonpanon» selvittelyssä voidaan osoittaa, vaan erilaisuudet. Tästä seuraa, että »kalevalaista» tämän sanan varsinaisessa täsmällisessä merkityksessä ei ole löydettävissä runoelman syntyä varhaisemmasta kansanrunoudesta eikä toisistakaan kansanelämään kuuluvista tai muista kulttuuri-ilmiöistä. Sen sijaan nimenomaan »kalevalaista» on runoelmassa kaikki se, mikä on toisenlaista kuin sen kansanrunoaineksissa ja Lönnrotin tuntemissa kansanelämän ilmiöissä. »Kokoonpanon» selvitys ja sen yhteydessä tapahtuva muu vertailu kansanrunoaineksiin kohottaa runoelmasta esiin reliefin tavoin — jos nyt tällaista monissa suhteissa ontuvaa vertausta voi käyttää — ne piirteet, joiden lähtökohta on Lönnrotin luovassa mielikuvituksessa. Nämä piirteet ovat aineellisessa mielessä niin sanottu Lönnrotin »osuus» runoelmassa. Yksityiskohdat eivät ole keskenään samanarvoisia, ja niiden todellinen sisällys ja merkitys ovat ymmärrettävissä vain laajempaa taustaa vasten, mikä johtaa uusiin probleemeihin. Niiden selvittämiseksi tarpeellinen lähdeaineisto on lähinnä kahdella taholla, nimittäin Lönnrotin varsin runsaissa omakätisissä kirjallisissa esityksissä ja hänen tuntemassaan kirjallisuudessa.

Yleisesti tunnettujen Lönnrotin julkaisemien teosten ja kirjoitusten sekä hänen kirjeittensä lisäksi »Kalevalan» tutkimuksen kannalta erityisen merkittävänä lähteinä on mainittava hänen toisen painoksen ilmestymisen jälkeen siihen kirjoittamansa selitykset, jotka ovat käsikirjoituksena Lönnrotiana-kokoelman n:o:na 121 sekä eräiltä osiltaan julkaistuina v. 1862 ilmestyneen »Lyhen-

netyn laitoksen» liitteenä. Niiden avulla on monissa tulkinnanvaraisissa yksityiskohdissa mahdollista selvittää, mitä runoilija itse on tarkoittanut. Yleensä ei liene syytä epäillä, että nämä selitykset eivät olisi hänen varhaisempien, »Kalevalan» toisen painoksen kirjoitustyön aikaisten käsitystensä mukaisia, mutta koska ne ovat jonkin verran myöhemmin syntyneitä, yksityiskohtien arvostelussa tämä seikka täytyy ottaa huomioon.

Elias Lönnrotin monista lausumista käy ilmi, että »Kalevalan» luomistyön eri vaiheissa hänen mielessään on ollut eräitä maailmankirjallisuuden merkittäviä teoksia. Useita kertoja hän on viitannut ns. Homeroksen teoksiin. Niiden lisäksi on otettava huomioon Hesiodoksen molemmat teokset, »Jumalain polveutuminen» ja »Työt ja päivät», »Nibelungeinlaulu», »Ossian», »Edda» sekä Raamatun molemmat kirjat, Vanha Testamentti ja Uusi Testamentti. Nämä teokset ja varmaankin jotkut muutkin ovat olleet eräissä yksityiskohdissa »Kalevalan» kirjallisia esikuvia. Lönnrotin runoelma ei kuitenkaan ole missään kohdassa esikuviansa jäljitelmä, mutta niiden huomioonotto tekee mahdolliseksi paremmin ymmärtää Lönnrotin ajatuksia ja pyrkimyksiä kuin ilman sitä kävisi päinsä.

Ryhtyessämme tarkastelemaan »Kalevalaa» Lönnrotin runoilijamielikuvituksen merkittävänä luomuksena kohtaamme heti sen ensimmäisessä runossa ei ainoastaan runoelman alkuosan, vaan koko eepoksen ymmärtämisen kannalta ratkaisevan tärkeän selityksen maailmankaikkeuden synnystä, kosmogonian. Seuraavassa esityksessä tarkastellaan sitä edellä luonnehdittujen perustavien näkökohtien valossa.

Kosmogoniassa on kysymys maailmankaikkeudesta. »Kalevalan» ymmärtämisen edellytyksenä on, että tämä sana käsitetään sisällöltään sen sanallista merkitystä suppeampana siten, että on mahdollista kuvitella meidän aurinkokuntamme ja sen ulkopuolella olevat taivaankappaleet käsittävän niin sanoakseni todellisen maailmankaikkeuden rinnalle ainakin yksi muu maailmankaikkeus. Kirjoituksessaan »Alkuluomisesta» »Mehiläisen» joulukuun numerossa 1839 Lönnrot sanoo lähes kaikilla kansoilla olevan kosmogonisia tarinoita ja kaikkien niiden pitävän yhtä »siinä asiassa, että ennen maan luomista ei ollut muuta, kun joku muodoton tyhjä eli ainetten seko, joka kaikkenaan oli yhdennäöstä, eikä toinen paikka toisestaan erotettu». Tähän Hesiodoksen »kaaosta» vastaavaan alkutilaan kuului Lönnrotin käsityksen mukaan yksi »luomaton alkuolento», kaikkivaltias ja kaikkitietävä »Jumala», »Kalevalan» »ylinen Luoja». Runoelman alussa ei tosin kuvailta kaikkein ensimmäistä luomistekoa, mutta 17. runossa Antero Vipunen kertoo Väinämöiselle Lönnrotin säkein

Kuinka Luojansa luvalla,
Kaikkivallan vaatimalla,
Itsestänsä ilma syntyi,
Ilmasta vesi erosi.

17: 543—6.

»Kalevalan» kosmogonian alkuosan lähin vastine maailmankirjallisuudessa on I Mooseksen kirjan alkujakeissa:

Alussa loi Jumala taivaan ja maan.
 Ja maa oli autio ja tyhjä,
 ja pimeys oli syvyyden päällä,
 ja Jumalan Henki liikkui vetten päällä.
 Ja Jumala sanoi: »Tulkoon valkeus».
 Ja valkeus tuli.

»Raamatullisessa» luomiskertomuksessa Jumala luo ensiksi taivaan ja maan, »kalevalaisessa» taas »luomattoman alkuolennon» tahdosta ensiksi eroutuu ilma ja vesi, ja tämän jälkeen syntyy kaikki muu, Raamatun mukaan todellinen, Lönnrotin runoelman mukaan »kalevalainen» maailmankaikkeus.

»Kalevalainen» maailmankaikkeus käsittää — samoin kuin todellinenkin — kaikki kolme avaruuden ulottuvuutta sekä niiden lisäksi ajan ja metafyyssisen maailman. Heti ensimmäisessä runossa Lönnrot jännittää ajan ja tilan suhteet poikkeukselliseen mittavuuteen. Niinkuin jo mainittiin, runoelma alkaa maailman luomisesta, genesiksestä. Runotar esittää menneisyydestä tapahtumien jakson, mikä ei ole kronologisesti tarkoin rajoitettavissa, ja suuntaa Väinämöisen ennustuksessa runoelman lopussa kuulijan ajatukset ohi nykyhetken tulevaisuuteen, minkä päätekohtaa ei näy. Runoelman alussa tilaan sisältyy koko fyysinen olevaisuus, eräänlainen taivaankappale ja sitä ympäröivä kosmos sekä lisäksi fyysisen todellisuuden toisella puolella oleva metafyyssinen maailma. Runoelman päättyessä Väinämöinen siirtyy jäsenyneen taivaankappaleen ja sen aikaan ja paikkaan sidoksissa olevien tapahtumien piiristä fyysisen maailman kauimmaisille rajoille, »Yläsihin maaemihin, Alaisihin taivosihin» ja sieltä metafyyssiseen maailmaan, mistä Lönnrot selityksissään otaksuu hänen voivan kerran vielä palata takaisin.

Ensimmäinen runo alkaa varsinaisesti Väinämöisen syntymään liittyvistä tapahtumista, joita ennen täytyy olettaa ilman ja veden eroutumisen tapahtuneen. Mutta samalla on tapahtunut myös jotain muuta. Muinaisten suomalaisten uskomuksia käsittelevässä kirjoituksessaan »Muinelmia» Mehiläisen tammikuun numerossa 1836 Lönnrot otaksuu muinaisten suomalaisten ruvenneen onnettomuudekseen »Jumalan toimia omaan talouteensa vertaamaan» ja antamaan hänelle »paljo käskyläisiä», joita sanottiin »jumaliksi», »haltioiksi» jne. Näitä metafyyssisen hierarkian hyviä ja pahoja jäseniä Lönnrot sanoo karttuneen »aikaa voittain epälukuhun asti», niin että »ylehensä ei näytä löytyneen mitään niin suurta eikä pientä kohdelmata maailmassa, jolla Muinais-Suomalaisten uskossa ei olisi erityinen lähin haltiansa ollut». Tätä mielikuvituksellista mytologiaa vastaavasti »kalevalaisessa» maailmankaikkeudessa on »Luojan», »ylijumalan» alainen näkymättömien olentojen valta-

kunta; ja siinä ovat ylimmässä arvoluokassa genesiksen yhteydessä syntyneet »luonnottaret», ensimmäisenä »Ilmatar, veen emonen». Poikkeuksena jo mainitun kalevalaisen mytologian peruseräaatteesta, jonka mukaan jokaisella »kohdelmalla» on oma haltijansa, ensimmäinen »luonnotar» on kaksoispersoonana, sekä ilman että veden haltija. Tosin Lönnrot huomauttaa jo mainitussa kirjoituksessaan, että »Vein emosta» ei tarvitsisi käsittää erityiseksi »naisjumalaksi», vaan se tarkoittaisi »yhteisesti veden ylläpitäjää, veden omituista voimaa eli juurta», mutta »Kalevalan» »Veen emonen, ilman impi» on joka tapauksessa ihmisenmuotoinen metafyyminen olento, Väinämöisen synnyttävä alkuäiti, joka tulee raskaaksi itätuulesta. Ennen Väinämöisen syntymää ilmaantuu kuitenkin yllättävästi maailman luomisen uudeksi osanottajaksi sotka, joka liitelee aaltojen yllä, niinkuin Mooseksen kirjan mukaan »Jumalan Henki liikkuu vetten päällä». Sotkan muna muuttuu särkyessään maamäksi, taivaaksi, auringoksi, kuuksi ja tähdiksi; tämän luomistyön täydentää »Veen emonen» meressä uudessaan. »Kalevalaisen» kosmogonian mukaan ei ole kysymys todellisesta linnusta, joka olisi ollut olemassa »luomattoman alkulennon» rinnalla jo alkutilassa tai syntynyt ilman ja veden eroutumisen yhteydessä, vaan linnun hahmon ottaneesta »ylijumalan» sanasta. Aivan mahdotonta ei liene, että tällaiseen Lönnrotin käsitykseen olisi osaltaan vaikuttanut Johanneksen evankeliumin ensimmäinen jae: »Alussa oli Sana, ja Sana oli Jumalan tykönä, ja Sana oli Jumala» — »Kalevalan» lähteissä ei ole viittausta tähän Raamatun kohtaan. Sen sijaan eri kansojen kosmogonioita selostaessaan Lönnrot mainitsee mm., että egyptiläinen alkujumala loi maailman sanallaan. Lönnrotin oman tulkinnan mukaan »Kalevalan» ensimmäisen runon kertomus maailman luomisesta olisi vertauskuvallinen esitys. V. 1858 pitämässään ruotsinkielisessä esitelmässä »Tre ord om och ur finska fornsången» hän esittää tämän käsityksensä varsin täsmällisesti seuraavalla tavalla: »Ilman luonnottarella, tuulella ja suurella linnulla on alkuaan voitu kuvata Jumalan luovaa voimaa eri aikoina ja eri tilaisuuksissa, joskin täytyy myöntää, että muinaissuomalaiset varmaan kuvittelivat jumaluuden persoonallisuuksien moninaisuudeksi äärettömyyteen saakka. Siten Jumala loi suomalaisen myytin mukaan ensin ilman, sitten veden, sitten taivaankannen aurinkoineen, kuineen ja tähtineen, sen jälkeen maan kaikenlaisine eläimineen, kasveineen ja muine oleineen [ting] sekä viimeksi ihmisen.» Tässä yhteydessä Lönnrot vielä lausuu painokkaasti: »En voi jättää huomauttamatta, että minusta näyttää siltä, kuin tällä muinaissuomalaisella kosmogoniolla olisi paljon enemmän kosketuskohtia Raamatussa ilmenevään kuin monilla muilla myöhemmin muodostuneilla on.» Kysymys muinaissuomalaisten mytologiasta on eri asia, mutta nyt tarkasteltavan suuren runoelman oppi maailmankaikkeuden synnystä, mistä myös Lönnrot edellä mainitussa lausumassaan itse asiassa puhuu,

on todella läheisessä yhteydessä Raamatun oppiin, ja sen nimenomaan »kalevalaiset» piirteet ovat syntyneet suuremmissa määrässä I Mooseksen kirjan kuin minkään muun kirjallisuuden merkkitieteoksen vaikutuksesta.

»Kalevalan» oppi maailman synnystä on pääkohdittain esitetty ensimmäisessä runossa, mutta sitä täydentävät eräät muut runoelman kohdat. Siihen liittyy luontevasti toisen runon esitys puiden ja ohran kylvöstä. Tammen jättiläiskasvu on »Kalevalan» kosmogonian näkökulmasta käsitettävä patoutuneen luomisvoiman ennalta arvaamattomaksi villiksi purkaumaksi, mikä uhkaa saattaa luonnon järjestyksen sekasortoon; Väinämöisen pyynnöstä ensimmäinen »luonnotar» kuitenkin palauttaa asiat kohdalleen. Toinen »kalevalaista» maailmanjärjestyksestä uhkaava järkytys on runoelman loppuosassa taivaanvalojen, auringon ja kuun, kätchentä Pohjolan kivimäkeen. Väinämöisen ja Ilmarisen yhteistoiminta kuitenkin pelastaa maailman. Väinämöisen polvenhaavan yhteydessä esitetty kuvaus raudan synnystä kertoo eräästä luomistyön yksityiskohdasta, ja siellä täällä muuallakin runoelmassa on viittauksia genesiskeen tai välittömästi sen yhteydessä oleviin seikkoihin. Siten runoelman alun selitys maailman luomisesta on jo muodolliselta kannalta runoelman eri osia toisiinsa yhdistävä tekijä, mutta itse asiassa se on paljon merkittävämpikin perustekijä, koska — periaatteessa — mikään runoelman yksityiskohta ei ole täysin oikein ymmärrettävissä ilman sen huomioonottamista.

Niin voimakas kuin Raamatun vaikutus »Kalevalan» kosmogoniassa onkin, »kalevalainen» maailmankuva on Lönnrotin runoilijamielikuviituksen loistava ja omaperäinen tuote. Maapallosta ei tässä yhteydessä oikeastaan voi puhua, sillä Joukahaisen mainintaa »ilman pielistä» selittäessään Lönnrot kirjoittaa: »Arveltiin maanpiirin äärimmäisissä perissä vahvat pielet eli patfaat löytyvän, jotka kannattivat ilmaa ja taivasta. Maata pidettiin litteänä, meret kaikki puolin ympärillä.» Taivas oli moniosainen järjestelmä, sillä runoelmassa puhutaan monista taivaista, jotka nekin olivat kukin kansien kerrostumia: »Taivaalla oli koko 9 kantta eri taivailla 2:den kannen välissä», selittää Lönnrot, ja kansia oli siis kaikkiaan yhdeksässä taivaassa yhteensä 81. Tätä valtavaa rakennelmaa Lönnrot on tarkoittanut kirjoittaessaan »Muinelmiin» Luojan asuinsijoista: »Taivaasta ja minkä laatusna esi-isämme sitä pitivät, saamma toiste enemmän lausua, nyt vaan nimitämmä, luulleen heidän sitä moni- toisinaan kuusi- ja yhdeksänkikantiseksi rakennukseksi. Näillä kansilla arveltiin Jumalan öillä lepälevän.» Mitä on kauimmaisen taivaan kannen toisella puolella, ei näytä runoelmasta eikä Lönnrotin selityksistä käyvän ilmi. Mutta täytynee otaksua, että maaemän, sitä ympäröivän meren ja niiden yläpuolelle kohoavan kansien rakennelman muodostama »kalevalainen» universum on paikallaan tai liikkuu siinä alkutilassa, jota Lönnrot luonnehtii sanoilla »muodoton tyhjä eli ainetten seko».

»Kalevalaisessa» maailmankuvassa on eräitä yhtäläisyyksiä muinaisen Kreikan ja Babylonian kosmogonisten käsitysten kanssa. Kuudennella vuosisadalla ennen ajanlaskumme alkua eläneen filosofi Thaleen otaksutaan selittäneen maan levyksi, joka kelluu eräänlaisen taivaanpallon alemman puoliskon täyttävässä valtameressä. Niinikään babylonialaisten maailmankuvan mukaan maa kelluu meressä ja sen yläpuolella kohoaa useampia taivaankansia.

Kosmogonian valossa »Kalevalassa» kuvattujen tapahtumien näyttämö laajenee varhemmin otaksutusta suppeasta maanosamme pohjoisesta seudusta merten ympäröimän »kalevalaisen» maan maailmankartaksi. Pohjola sijaitsee siinä saarella meren rannalla, sillä Lönnrotin selityksen mukaan Pohjolan joella on ymmärrettävä saaren ja mantereen välistä »soukkaa salmea». Kalevala sijaitsee Pohjolasta kaakkoon päin 15 peninkulman eli kolmen päivän venematkan päässä »pitkän maajärven» vaiheilla, niinkuin Lönnrot sanoo. Jossakin Pohjolan lähistöllä on meressä toinen, Pohjolaan päin Kaukoniemeksi soukistuva saari, Lemminkäisen kotipaikka, ja sen kohdalla mannermaassa laaja lahti, jonka nimenä on niinikään Lemminkäisen mukaan Lemmenlahti. Näiden »kalevalaisen» topografian kiintopisteiden mukaan sijoittuvat muut runoelmassa nimetyt paikat ja paikkakunnat. Selityksissään Lönnrot torjuu ajatuksen, että nimenomaan meidän maamme kartta olisi osa »kalevalaista» maailmankarttaa. Niinpä hän huomauttaa mm., että »lappalainen» tarkoittaa vain »lapessa, so. lappeassa, vieressä eli rajalla asuvaista» ja »Lappi» sitä vastaavasti »rajamaata». Niinkin täsmällisesti määritellyt maantieteelliset käsitteet kuin Vuoksi ja Imatra sijaitsevat »Kalevalan» maailmassa toisessa ympäristössä, sillä selityksissään Lönnrot sanoo: »Vuoksi ja Imatra silloin kyllä voivat olla toisilla paikoilla, sillä paikkain nimet kulkivat itse kansain kanssa». »Kalevalaiseen» maailmankarttaan sijoittuu myös Tuonela eli Manala, sillä »Laulajan sanoja» selittäessään »Mehiläisen» syyskuun numerossa 1837 Lönnrot kirjoittaa: »Väärässä ainaki taitavat olla, jotka luulevat heidän [esivanhempiemme] Tuonelataan eli Manalataan jona maanalasena asuntona pitäneen. Sihen uskoon ei juuri näy jälkiä runoissa, vaan paremmin toiseen, että olisi äärimmäisten ihmisten asuntopaikasta ollut joltai vedeltä erotettu.» »Kalevalan» Tuonela olisi siis jossain maailman laidalla saarella samalla tavoin Tuonelan joeksi sanotun salmen mantereesta erottamana kuin edellä oli puhe Pohjolasta. Jossain toisessa maailmanääressä voidaan kuvitella Antero Vipusen olinpaikan sijaitsevan. Selityksissään Lönnrot sanoo Vipusesta: »Joku muinais-aikainen mahtava jättiläis-tietäjä, joka eteen viritetyillä vivuillansa ja ansoilla väijyi ihmisiä ja söi ne sitte suuhunsa» ja Väinämöisen matkasta »neulojen neniä», »miekan tutkamia» ja »tapparan teriä» myöten seuraavasti: »Kuvallinen esitys kovin vaarallisesta matkasta. Arvattavasti Wipunen ennen eläissänsä oli asuntopaikkansa (linnansa tahi luolansa) lä-

helle-pääsemättömäksi varustanut.» Itse runoelman ja Lönnrotin sitä valaisevien selitysten perusteella on piirrettävissä »kalevalainen» maailmankartta, mutta varmaa on, että siihen jää yhtä paljon valkeita, tuntemattomia alueita kuin esimerkiksi Thaleen aikalaisen Anaksimandroksen ja Ptolemaioksen maailmankarttoihin, eikä »kalevalaisen» maailmankartan oikaiseminen ole mahdollista samanlaisin menetelmin kuin nykyaikaiset kartat ovat syntyneet. Tämä kysymys »Kalevalan» maantieteestä on vain yksityistapaus paljoo laajemmasta ja moninaisemmasta ilmiöiden ryhmästä. Eräin varauksin voidaan sanoa, että meidän todellisen maailmamme ilmiöillä on vastineensa »Kalevalan» maailmassa, mutta jälkimmäinen ei suinkaan ole edellisen peilikuva. Se on toisenlainen, ja juuri kaikki se, mikä on toisenlaista, on nimenomaisesti »kalevalaista». Niinpä yhden esimerkin mainitakseni meidän maapallomme ja sitä ympäröivän kosmoksen syntyä ja kehitystä valaisevat luonnonlait eivät ole päteviä »Kalevalan» toisenlaisessa maailmassa ja maailmankaikkeudessa. Mutta enemmän kuin tällaiset luonnontieteelliset eroavuudet merkitsee todellisesta eroava »kalevalainen» maailmanhistoria, jonka tarkastelu edellä luonnehditun runoelman kosmogonian pohjalta saattaa eräät »Kalevalan» tutkimuksessa paljon käsitellyt ongelmat uuteen valaistukseen.

Lönnrotin suuren runoelman henkilöstö voidaan sijoittaa kolmeen eri ryhmään, jos tämän jaottelun ulkopuolelle jätetään Vanhan Testamentin »Jahvea» muistuttava, kaikkea hallitseva »ylinen Luoja». Jo edellä mainitut »ylijumalan» alaiset käskyläiset, metafysiset olennot, vastaavat kreikkalaisten eeposten ja »Eddan» jumalmaailmaa. Tämä aina ja kaikkialla läsnä oleva metafysisien olentojen maailma ei ole »Kalevalassa» sillä tavoin etualalla yksityiskohtaisesti havainnollisen kuvauksen ja kerronnan kohteena kuin jo mainituissa toisissa runoelmissa, mutta se on alati vaikuttavana taustalla. Toisena henkilögallerian ryhmänä ovat ihmiset, ja kolmanteen ryhmään johdattaa klassillinen Väinämöistä tarkoittava kysymys: jumala vai ihminen? »Kalevalaisen» maailmankuvan näkökulmasta joko—tai-kysymys muuttuu sekä—että-toteamukseksi. Ensimmäisen »luonnottaren» synnyttämänä Väinämöinen ei ole ihminen tämän sanan varsinaisessa merkityksessä. »Inhimillistä» ei liioin ole se, että Väinämöinen runoelman päättyessä siirtyy toiseen maailmaan, mistä hänen uskotaan voivan palata. Yliluonnollisen alkuperänsä takia »Kalevalan» Väinämöinen on kreikkalaisen mytologian titaanien sukua, ja hänellä on heimolaisia myös muualla maailmankirjallisuudessa. Lönnrotin kertomuksessa neljännestä runonkeruumatkasta syksyllä 1833 on seuraava tätä asiaa selvittävä lausuma: »Ne nimet, joita suomalaisten luullaan jumalallisella kunnioituksella palvelleen, tarkoittavat, minun tietääkseni, mytologisia henkilöitä, mitkä arvoltaan olivat kreikkalaisten puolijumalien tai kristinuskon enkelien ja pyhimysten veroisia.» Enkeleihin tai pyhimyksiin

Väinämöinen tuskin on »Kalevalan» kosmogonian takia verrattavissa, mutta sen sijaan monissa suhteissa Uuden Testamentin ihmisestä syntyneeseen »Jumalan» poikaan, joka ihmishahmon ottaneena liikkuu ja vaikuttaa tässä maailmassa ja sitten siirtyy fyysisen maailman rajojen taakse metafysiseseen maailmaan. Kalevalan Väinämöinen kohoaa eräissä suhteissa samankaltaiseen yli-inhimilliseen suuruuteen. Väinämöisen rinnalla on Kalevalassa eräitä toisia henkilöahmoja, jotka eivät ole vain ihmisiä. Mielenkiintoinen ja näennäisesti ristiriitainenkin on Ilmarisen henkilökuva. 9. runossa Ilmarinen sanoo »luonnotarten» synnyttämää rautaa »veljekseen» ja tämän johdosta Lönnrot selittää: »Ihminen oli myös Luonnottarien synnyttämä». 10. runossa Ilmarinen selittää osaavansa takoa sammon, koska hän kerran oli »taivoa takonut, ilman kantta kalkutellut», ja myös takoo sammon, mitä kukaan muu ei pysty tekemään. Näitä piirteitä lukuunottamatta Ilmarisen samoin kuin hänen Pohjolan häiden yhteydessä näyttämölle tulevan äitinsä henkilökuvat ovat runoelman kannalta kauttaaltaan inhimilliset. Muut henkilökuvat — viimeisen runon puolikuista Marjatan poikaa lukuunottamatta — ovat inhimillisiä, mutta niihin liittyy eräissä tapauksissa yliluonnollisia piirteitä. Siten esimerkiksi Pohjolan emäntä kätkee taivaanvalot; Lemminkäisen äiti herättää poikansa henkiin; Joukahaisen sisar ensiksi näennäisesti hukkuu, mutta sitten tartuttautuu Väinämöisen onkeen, ja vasta sen jälkeen katoaa lopullisesti, Tuonelaanko vai metafysiseseen maailmaan vai minne, sitä ei sanota. Sinänsä erittäin merkittävänä yksityiskohtina nämä piirteet eivät kuitenkaan muuta asianomaisten henkilökuviin inhimillistä yleissävyä.

Niinkuin kreikkalaisten eeposten jumalat myös »Kalevalan» »Ukko, yli-jumala», »luonnottaret» ja alempiasteiset metafysiset olennot puuttuvat tämänpuoleisen maailman tapahtumiin niitä ohjaten ja niihin vaikuttaen. Siten runoelma kokonaisuudessaan on eräässä suhteessa kuvaus »kalevalaisessa» maailmassa vallitsevasta fyysisen ja metafysisen välisestä vuorovaikutuksesta. Tätä selvästi havaittavaa johtomotiivia tarkasteltaessa on kuitenkin aina pidettävä mielessä kaksi rajoittavaa tekijää: vertauskuvallisuus ja taianomaisuus. Monet yliluonnollisia aineksia sisältävät runoelman yksityiskohtat Lönnrot itse selittää vertauskuvallisiksi esityksiksi. Ja taikuutta, ihmisen kykyä suorittaa luonnonlakien vastaisia tekoja, täytyy pitää »kalevalaiseen» maailmaan olennaisesti kuuluvana ominaisuutena.

»Kalevalaisesta» maailmanhistoriasta runoelma esittää vain eräitä tärkeitä vaiheita, nimittäin: Joukahaisen perhehistorian, sammon taonnan ja ryöstön, Lemminkäisen seikkailut, Pohjolan häät, Kullervon biografian ja Väinämöisen lähdön. »Kalevalan» yhtenäisyys ei syvällisemmässä mielessä ole näiden tapahtumajaksojen ja niiden yhteydessä esitettävien yksityiskohtien keskinäisessä järjestyksessä tai kiinteämmässä tai höllemmässä perättäisessä liittymi-

sessä toinen toiseensa. Lönnrot tosin sanoo merkittävässä kirjeessään Jakov Grotille vuodelta 1882 pyrkiensä »saamaan runot Väinämöisestä et cetera siihen järjestykseen, mitä niiden oma sisältö on vaatinut, niin että minkäänlaista jyrkkää keskeytystä tapahtumien luonnonmukaisessa kulussa ei synnyisi», ja »kokoonpanon» selvitys osoittaa hänen myös näin menetelleen. Mutta siitä huolimatta »Kalevala» vaikuttaa eräiltä osiltaan hajanaiselta. Jokunen esimerkki: Jollei 12. runossa Lemminkäisen uhkaus lähteä tavoittelemaan Pohjolasta neittä, »Jok' ei suostu sulhosihin, Mielly miehi'in hyvihin», luontevasti näyttäisi viittaavan Väinämöisen ja Ilmarisen varhempisiin epäonnistuneisiin yrityksiin, koko Lemminkäisen kosintajakso jäisi irralliseksi ja näyttäisi sopivan runoelmassa mihin kohtaan tahansa kosmogonian ja Pohjolan häitten väliin. Vastaavasti Kullervojakso ajallisesti on sijoitettavissa väljien rajojen sisäpuolelle Pohjolan häiden ja sammon ryöstöretken väliin, minkä edellytyksenä se on. Yksinomaan oikean aikajärjestyksen ja johdonmukaisuuden noudattaminen ei luo yhtenäisyyttä, vaikkakin ne ovat tärkeitä yhtenäisyyden edellytyksiä. On hyvin kuviteltavissa, että eräät tapahtumat »kalevalaisessa» maailmanhistoriassa olisivat olleet ainakin osittain samanaikaisia, esimerkiksi Pohjolan häitä seuraavat Lemminkäisen kosto seurauksineen ja Kullervon elämänvaiheet. Kuultavaksi tai luettavaksi tarkoitettu eepillinen runoelma ei voi ilman katkoksia ja hyppäyksiä kuvata moniulotteista todellisuutta, ja draaman sekä elokuvankin mahdollisuudet — vaikka ne ovatkin paremmat — ovat varsin rajoitetut. »Kalevalan» yhtenäisyys on »kalevalaisen» maailmanhistorian tapahtumien yhtenäisyydessä myös kaikki se huomioon otettuna, mihin runotar vain viittaa tai mistä hän suorastaan vaikenee. Tässä suhteessa oppi maailmanjärjestyksestä luo niin tiukan umpinaisen kokonaisuuden, että se liittää runoelman kaikki yksityiskohdat toisiinsa.

Alussa puheena olleiden perustavien näkökohtien ja runoelman maailman kuvan valossa kysymys sammosta muuttuu sisällykseltään ja merkitykseltään jossain määrin toisenlaiseksi kuin yleensä on käsitetty. Tämä »kalevalaisen» maailmanhistorian suurten tapahtumien keskeinen kohde on Lönnrotin runoilijamielikuvituksen luomuksena ainutlaatuinen. Sitä voidaan tosin luonnehtia semmoisilla samposelityksissä tavattavilla määreillä kuin ihme-esine, talismani, onnen ja runsauden väline, ihmemylly, hyvinvoinnin lähde jne., mutta mikään tällainen tai muukaan määritelmä ei peitä eikä voi peittää täydellisesti runoelman sampokuvaa; ne eivät sisällä kaikkea, mitä »kalevalaisen» muinaismaailman sammosta runoelmassa on sanottu, niinkuin Lönnrot itse mm. myllytulkintaa käsitellessään huomauttaa. Kuvittelukykyimme ylittävässä ainutlaatuisuudessaan »Kalevalan» sampo on jotain sellaista, millä ei ole täsmällistä vastinetta meidän maailmamme reaalisessa todellisuudessa. Ja niin monipuolisesti kuin sampo runoelmassa ja sitä täydentävissä Lönnrotin

selityksissä onkin kuvattu — tai ehkä juuri tästä syystä—, kaipaamme siitä enemmän tietoja, mutta Lönnrotin vaietetessa niitä ei ole saatavissa. Tässä suhteessa Kalevalan sampo ei suinkaan ole poikkeuksellinen ilmiö, vaan yksi ainoa tapaus lukemattomien joukossa. Ei ainoastaan »kalevalaisen» maailman fyysinen kartta, vaan myös sen historialliset aikakirjat ovat aukollisia ja muuten puutteellisia. Tämä johtaa merkittävään kysymykseen runoelman niukkasanaisuudesta.

Suomen runottarena Elias Lönnrot on piirtänyt valtavan kuvitelman meren ympäröimästä »kalevalaisesta» maailmasta ja sen tapahtumista. Niin monipiirteinen ja värikäs kuin runoelma onkin, siihen syventyvä toivoisi alati saavansa enemmän tietoja sekä runoelmassa kuvatuista ilmiöistä että sellaisista »kalevalaisen» todellisuuden puolista, joita Lönnrot ei ole lainkaan koskettellut. Lukija toivoisi, että Lönnrot ei olisi niin tiukasti noudattanut ohjeenaan pitämäänsä lyhyiden vaatimusta, kuin hän on tehnyt, vaan olisi kertonut enemmän ja seikkaperäisemmin. Lönnrotin kädestä lähteneenä »Kalevalan» toinen painos on kuitenkin lopullinen ja muuttamaton, mutta kokoonpanijarunoilija on itse eräissä lausumassaan viitoittanut tien sen täydentämiseen eräissä suhteissa. Selityksissään 18. runoon Lönnrot nimittäin luonnehtii tiettyihin säkeisiin viitaten Ilmarisen ulkomuotoa seuraavasti: »Hänellä oli keltainen tukka, kasvoiltaan hän oli kaunis, punertavilla poskilla, ihanilla silmillä ja julkisella otsalla eli kulmilla» jne. sekä sitten huomauttaa: »Näistä värsyistä Ilmarisen vastainen kuvan veistäjä voipi saada johtoa.» Vaikka siis tietomme »kalevalaisesta» kosmisesta maailmasta eivät ole kartutettavissa, niin taiteilija voi kuitenkin tehdä Lönnrotin kuvitelman havainnollisemmaksi ja eräin osin sitä täydentääkin.

Lönnrotin kuvitelma maailmankaikkeuden synnystä ja kehityksestä on hänen runoelmansa tutkimuksen keskeisiä kohtia, mutta sen rinnalla on toisia, yhtä mielenkiintoisia ja merkittäviä probleemeja, joita tässä esityksessä ei ole ollut mahdollista lainkaan käsitellä tai joita on vain ohimennen sivuttu. Semmoisia ovat kysymykset Kalevalan ja Pohjolan välisistä suhteista, kansanelämän jokapäiväisistä ilmiöistä, uskomuksista, luonnosta, elinkeinoista, taiteista ja monet muut. Kaikkien niiden yhteydessä on havaittavissa alussa mainittujen Lönnrotin tuntemien teosten vaikutusta ja niistä etenkin kreikkalaisten eeposten ja Raamatun kirjojen. Lisäksi tulee viime vuosisadan alkupuolen tutkimuksiin perustuva Lönnrotin käsitys suomalais-ugrilaisten kansain alkukodista ja kaukaisten esivanhempiemme vaelluksesta sieltä luodetta kohti, mikä käsitys Vanhan Testamentin kirjojen ohella on määrävästi vaikuttanut Lönnrotin runollisiin kuvitelmiin »kalevalaisen» maailmanhistorian keskeisimmistä tapahtumista.

Maailmanhistorian suurista runoelmista on »Kalevalaan» kosmogonian

kannalta rinnastettavissa eräissä suhteissa John Miltonin teokset »Kadotettu paratiisi» ja »Takaisin saatu paratiisi». »Kadotetun paratiisin» ptolemaiolaiseen, maakeskiseen maailmankuvaan kuuluu »kaaoksessa» oleva kosminen pallo, minkä keskipisteenä on maa, jota taivaankappaleet kiertävät. Kosmoksen ulkopuolella ovat »kaaokseen» sijoitettuina erikseen »Helvetti» ja »Empyrium eli tulitaivas». Paitsi eräitä maailmankuvien yhtäläisyyksiä on myös muita kosketuskohtia. »Kalevala» voidaan käsittää runoelmaksi »paratiisista», ihmiskunnan onnellisesta alkuaikakaudesta, joka päättyy Väinämöisen lähtiessä ja luvatta palata, jos häntä »taas tarvittaisiin». »Kalevalaista» »Takaisin saatua paratiisia» ei ole kirjoitettu, mutta tällaisen runoelman aate on saanut ilmaisunsa Lönnrotin toteamuksessa, että Väinämöinen j o o n p a l a n n u t hänen »tekojensa tultua uudelleen jokaiselle tutuiksi niiden oltua tuhatvuotisessa unohduksessa Suomen kansan suurimman osan keskuudessa», niinkuin Lönnrot sanoo selityksissään eepoksensa viimeiseen runoon. Eräissä suhteissa »Kalevalalla» on kosketuskohtia myös Danten »Jumalalaisen näytelmän» kuvitelmiin. Mutta kaikkein suurimmat ovat yhtäläisyydet Raamatun kanssa.

Tämän esityksen lähtökohtana on ollut käsitys, että »Kalevalan» toista painosta olisi lähinnä pidettävä Lönnrotin runoilijamielikuvituksen tuotteena, ja tältä pohjalta on päädytty siihen, että Lönnrot on luonut valtavan kuvitelman »kalevalaisesta» maailmankaikkeudesta sekä sen synnystä ja kehityksestä. Mitään sellaisia periaatteellisia syitä ei kuitenkaan liene, jotka estäisivät tämän kuvitelman sijoittamisen uskon varassa meidän todelliseen maailmankaikkeuteemme ja Lönnrotin runoelman rinnastamisen kristikunnan pyhään kirjaan. Teoreettisesti on mahdollista luoda eräänlainen »kalevalainen» teologia seuraavine tärkeimpine opinhaaroinen: eksegetiikka, joka selittää runoelman tekstiä, dogmatiikka lähtökohtanaan käsitys Lönnrotista pelkkänä kerääjänä ja löytäjänä sekä runoelmasta »kokoonpanona» ja »muinaiseepoksena», etiikka, joka pyrki tulkitsemaan runoelmassa tavattavaa »ikuisen onnen» kaipuuta ja Väinämöisen opetuksia, sekä instituutiohistoria tehtävänä selvittää runoelman merkitystä ja moninaisia vaikutuksia. Silmäys kulttuurihistoriaamme viimeksi kuluneiden vuosisadan ja sen viidenneksen ajalta osoittaa, että nämä »disipliinit» itse asiassa jo ovat olemassa ja niiden lisäksi useita instituutioita toisistaan eroavine saman pyhän kirjan tulkintoineen.

VÄINÖ KAUKONEN

La cosmogonie du Kalevala

En étudiant le Kalevala de Elias Lönnrot du point de vue de l'histoire de la littérature, on ne saurait se contenter d'une analyse même détaillée de la composition. C'est justement là que commencent les problèmes les plus importants. La tâche centrale sera de distinguer ce qui émane de la personnalité de Lönnrot d'avec ce qui diffère des matériaux du chant populaire. Si nous considérons Elias Lönnrot comme un poète créateur, nous verrons en lui, non pas celui qui reconstruit un ensemble déjà existant, mais un poète compilateur anti-quantisant et archaisant, dont nous retrouvons l'original chez les prétendus auteurs des épopées d'Homère. Pour l'étude de l'œuvre créatrice de Lönnrot, des sources particulièrement importantes sont ses propres commentaires du Kalevala (*Lönnrotiana* n:o 121 et l'appendice à l'édition abrégée) aussi bien que la Bible, les œuvres dites d'Homère, Hésiode, le Chant des Nibelungen, les Chants d'Ossian, l'Edda et d'autres œuvres faisant partie de la littérature universelle et dont il fut lecteur.

Dans son écrit «*Alkuluomisesta*» ('Sur la création' 1839), Lönnrot émet son avis: les contes cosmogoniques des différents peuples sont analogues sous ce rapport qu'avant la création de la terre il n'existait qu'«un vide sans forme ou un mélange des matières», le «chaos» d'Hésiode. Le Kalevala n'offre aucune description du premier acte de création, mais dans le chant 17, Antero Vipunen raconte que tout d'abord, de la volonté du Créateur suprême, l'air se sépara de l'eau. Cette conception a évidemment, en partie, subi l'influence du début du Genèse. La cosmogonie du Kalevala présume, en connexion avec la création, aussi la naissance de Ilmatar, première déesse de la nature, génie de l'air et de l'eau. Dans l'univers du Kalevala, tous les objets ont leur propre génie, ce qui constitue, à côté du monde physique, une hiérarchie d'êtres invisibles, soumise au dieu suprême. La fuligule, qui apparaît soudain à la création, désigne, suivant les explications données par Lönnrot, la parole de ce dieu suprême, paraissant sous forme d'oiseau. Dans ses traits principaux, la cosmogonie du Kalevala est exposée dans le premier chant, mais aussi ailleurs on en trouve des détails. La croissance immense du chêne racontée dans le chant 2 se traduit, au point de vue de la cosmogonie, par une violente éruption de la force créatrice et qui menace l'ordre universel.

La cosmographie du Kalevala est, dans son ensemble, le produit brillant et original de l'imagination de Lönnrot, dont les commentaires la complètent parfois d'une façon remarquable. Selon ces commentaires, la terre est plate et entourée de la mer; la structure d'un ciel nonuple et comprenant 81 calottes est soutenue par de grosses colonnes. Cette cosmographie rappelle quelques conceptions de l'ancienne Babylonie et la cosmogonie du philosophe Thalès.

A la lumière de cette cosmogonie, la scène où se passent les événements prend les dimensions d'une mappemonde, où Lönnrot a situé Pohjola dans une île séparée de la terre ferme par un petit détroit, tandis que la contrée de Kalevala se trouve «au bord d'un long lac», à trente lieues au sud-est de Pohjola. Ce sont ces deux points topographiques fixes qui déterminent la situation géographique des autres localités nommées dans le poème, entre autres celle de Tuonela, l'empire de la mort, qui ne doit pas être considéré comme un lieu souterrain, mais peut-être comme une île située sur le bord du monde. La demeure de Antero Vipunen, elle aussi, est située par Lönnrot au bout du monde, ou mènent des routes impraticables, et à ses yeux, Vipunen est un ogre. Sur la base du poème et des commentaires de Lönnrot, il est possible de tracer une sorte de mappemonde kalévalienne, qui montrera cependant autant de blanc que p.ex. la carte du monde de Ptolémée.

Les personnages du Kalevala se répartissent entre trois groupes: les êtres métaphysiques correspondant aux dieux des épopées grecques, les hommes et les demi-dieux. Väinämöinen, mis au monde par la première déesse de la nature, n'est pas un homme proprement dit. A la fin du poème, il ne meurt pas, mais passe au monde métaphysique, d'où, comme on le croit, il y a un retour. Väinämöinen peut être comparé, entre autres, au fils de Dieu, né de l'homme, du Nouveau Testament. Les personnes de Ilmarinen, de Aino et de la maîtresse de Pohjola manifestent, elles aussi, des traits surnaturels, mais les traits humains prédominent. Le Créateur suprême et les êtres métaphysiques sont toujours présents et interviennent dans la vie du monde physique. C'est ainsi que l'influence réciproque entre ce qui est physique et ce qui est métaphysique constitue un des leitmotifs du Kalevala.

Lönnrot a cherché à enchaîner les événements décrits dans le poème, à éviter les

discontinuités brusques. En fait, le Kalevala est une œuvre quelque peu incohérente. L'ordre chronologique et la logique, à eux seuls, ne font pas l'unité, bien qu'ils en soient des conditions importantes. L'unité du Kalevala est dans l'unité des événements de l'histoire universelle kalévalienne, en tenant compte même de ceux auxquels le poème fait allusion seulement. Sous ce rapport, la cosmogonie du Kalevala crée un ensemble serré rattachant l'un à l'autre tous les événements relatés dans le poème.

Cette cosmogonie jette, en partie, une nouvelle lumière sur la question concernant le *sampo*. Comme produit de l'imagination poétique de Lönnrot, le *sampo* du Kalevala est unique dans son genre. On peut en donner des définitions telles qu'objet magique, talisman, moulin, source de richesse, etc., nulle épithète cependant ne couvre ni ne peut couvrir pleinement l'image fournie par le poème. Nous désirerions être mieux renseignés sur son essence, mais Lönnrot ne nous la révèle pas plus qu'un autre. Sur ce point, le *sampo* du Kalevala ne fait pas exception, c'est un cas parmi tant d'autres. Non seulement la carte physique du monde kalévalien, mais aussi ses annales présentent des lacunes. Le lecteur voudrait que Lönnrot n'eût pas si rigoureusement

suivi les exigences de la brièveté, sa norme, d'où vient le laconisme du Kalevala. Étant de la main de Lönnrot, la deuxième édition du Kalevala doit cependant être considérée comme définitive et immuable. D'autre part Lönnrot lui-même a invité les artistes à traiter des motifs offerts par le Kalevala, traçant ainsi le chemin à une sorte de complément du poème.

Au point de vue de la cosmogonie, «Le paradis perdu» et «Le paradis retrouvé» de Milton peuvent être, sous certains rapports, comparés au Kalevala, qui montre aussi des points de contact avec la «Divine Comédie», mais surtout avec la Bible.

Si nous considérons le Kalevala comme une œuvre de poésie, nous finissons par constater que Lönnrot a créé une immense fantaisie de l'univers kalévalien, de sa naissance et de son évolution. Il n'existe cependant pas de raisons de principe qui nous empêcheraient de transférer cette fantaisie, au moyen de la foi, à l'univers réel et de comparer, à cet égard, le poème de Lönnrot à l'Écriture sainte de la chrétienté. En théorie, il est possible de créer une sorte de théologie kalévalienne avec ses différentes branches. L'histoire de la civilisation montre même qu'on a déjà fait quelque chose de semblable.

VÄINÖ KAUKONEN